

Sicole

Kékes mots et ratourneures so Påde

Påde [no prôpe, femrin singulî] fiesse des crustins ki rmimbere li ravicaedje da Djezus-Cri, ki bodje d' ene anêye a l' ôte inte li 22 d' mâss eyet l' 25 d' avri. *Si Påde est târdowe, l' anêye serè târdowe. Vert Noyé blanke Påde, blanc Noyé vete Påde.*

fé ses pâkes

1. aler cfesser ses petchîs, et-z aler al comuninon, tins des deus samwinnes âtou d' Påde (divwers des crustins al fiesse di Påde). >> **fé ses pâkes avou les mônîs**: fé ses pâkes li tot dierin djoû, come les mônîs k' estént mâhonteus d' awè frawtiné so les farenes k' i rindént âs djins.

2. fé s' grande comunion. >> **esse saive come l' efant ki fwait ses pâkes**: èn rén sawè des emantcheures del veye. fr. *être candide*.

pâkî [o.n.] **pâcresse** u **pâkete** [f.n.] valet u bâshele li djoû di s' grande comunion.

fé ses pâkes

pâkî

pâkî [o.n.] bouxhon ki sieve a fé les hâyes, k' i gn aveut dins tos les cortis, e l' Walonreye, po-z endè prinde des coxhetes po beni al floreye Påde. | **pâkete** [f.n.] coxhete di pâkî, beneye al floreye Påde. *On-z aléve mete des beneyès pâketes so les tombes, âs bondius so les djivâs, et âs goreas des tchvâs. Dj' aveu-st al mwîn on gros doket d' pâketes.*

pâcter u **ripâcter** [v.c.] mete del pâkete so des cayets a beni. *E l' Hôte-Ârdene, on pâkive les rgons so troes coines do tchamp, li cwatrinme, c' esteut po leyî ndaler les lumçons. Les batlîs pâctént todi l' vierna. Del vesprêye on-z aléve ripâcter li speate.*

Eciclopedeye

Li guere d' Oucrinne

Li Guere d' Oucrinne c' est ene guere k' a shuvou l' evayixhaedje di l' Oucrinne pa l' ârmêye rûsse ki cminça li 24 di fevrî 2022. L' ocupåcion et les lûtes militaires si porshuvèt co e 2026.

C' est l' pus grande guere ki s' passa e l' Urope dispu l' deujhinme guere daegnrece..

Disrôlmint

Å cmince, les Rûsses ont-st ataké po prinde li mwaisse veye, Kiyev. Mins il ont stî rboutés. Adon, il ont mî inmé d' ocuper les provinces k' estént pus camaerâdes avou zels. Deus d' ces provinces la, Louganse et Doniesse, avént ddja dmandé leu-z otonomeye, et estént dins èn estat di revintreye [*révolution*] dispu 2014 (guere do Donbasse).

Câzes del guere

Câzes politikes : li Rûsseye aveut peu d' l' OTAN, ki s' raprotchive todi dpus di ses frontires.

Li govienmint d' Oucrinne fijheut todi dpus d' marchîs avou ls Amerikins (sayes des OGM di frumint), et vleut moussî dins l' OTAN et dins l' Union Uropeyinne.

Câzes lingwistikes : li govienmint a oblidjî totes les provinces a eployî l' oucrinnwès, dabôrd ki dins l' Donbasse, les djins câzèt on lingaedje pus près do rûsse ki di l' oucrinnwès.

Câzes rilidjeuses : L' eglijhe ortodosse d' Oucrinne s' aveut dislaxhî di l' eglijhe ortodosse rûsse dins les anêyes 2012 u avår la. Ça vout dire ki les Rûsses ni toutchént pus les « colekes » et les rivnous des eglijhes d' Oucrinne (et motoit n' pus esse prôpietaires des ritches moustîs [*monastères*]).

Tchôd modou

A pârti d' 2025, les Amerikins s' ont-st ene miete rissaetchî po l' aidance a l' Oucrinne. Sol front, les Rûsses avancixhént tot doûçmint.

E 2026, li front esteut todi bodjant, mins les Oucrinnîs avént ravanci ene miete.

Gn âreut ddja yeu 2 miyons d' moirts.

Sicrijheu à novea live

Lucyin Mahin

Lucyin Mahin (ki sinéve ses prumîs lives « Louline Vôye ») a skepyî e 1953. Il a cmincî a scrire e walon l' an 1981. E 2026, i rexhe on novea live, « Cwate paskeyes » Di s' mestî, il est ârtisse des biesses, nén co vormint al pinsion.

L' efuyeye

Wice sont ele Bén ? Pont d' l'oumires e l' gâre di Hertzoguenrate, ene pitite veye dilé Åxhe [*Aix-la-Chapelle*], li 7 di måss 2022. Djusse li l'oumrote do distribouwoe d' biyets et l' bleu viyolé l'oumiaedje do rapuroe d' air.

Portant, dj' a yeu m' neveu e å telefone la nén co ene dimeye eure, cwand dj' esténs al frontire almande. Ele m' acertinéve adon k' ele mi ratindént e l' estâcion, leye et s' soçone ivweryinne.

Wice sont ele, et k' i djale a pire finde !?

Mârsoûle, Ârdene, li 24 di fevrî

Kéne afwaire a Lidje ! Nonna, ci n' est nén k' Mouze a toumé e l' aiwe et k' tos les pexhons sont neyîs ! C' est ene istwere di guere. Avâr ci. E 21inme sieke !

On djoû å matén, mi feme – k' est co ås Afrikes – mi houke å telefone. « Saiss Bén ki c' est l' guere e l' Oucrinne ? »

Neni, dji n' è saveu rén. Cwand dji so-st e condjî, dji n' a nole tévé, et dji n' atchtêye pupont d' gazete.

– Enute ås aireurs, les Rûsses ont moussî e l' Oucrinne avou les tanks et les camions d' sôdârs.

– Taiss k' i vont-st ocuper l' mwaisse veye, pu arindjî les bidons avou l' govienmint oucrinnyin, voye non voye.

– Et nosse neveu, Bouteyna, k' aprind medcene l'åvâ, ki lyi fât i dire ?

– Dji m' lyi va emiler totasteure, po l' rapâjhter. K' ele dimeure Bén wice k' elle est, et s' racahouter e s' cwârtî. Ele ni pout todi mâ.

Dj' arindjive l' abrocaedje des Rûsses so l' Oucrinne come des djaeyes so on baston. Mins hôw, la, camaeråde. Ti n' es nén l' Bon Diu. Et ç' còp ci, come advineu, i t' fâre raler a scole !

Tchanson

Come dit Alfrede

I. Les grandès rowes di strin ratindnut d' berôler / So les voyes, so les tchmins. / L' awousse est des pus beas : / ostant d' plouve ki d' solea. / Et dins les iys des feyes / gn a d' l' amour ki loumeye. / L' ivier pout vni, adon. / Del boune grinne, pont d' tcherdon.

Resploe : Nos nd irans al guinguete / po vir les poplinetes ! / ås grands iys d' tchariguetes, / et boere dins les glorietes / sacwantès bires bén froedes, / paski, come dit todi Alfrede : / « cwand i gn a do solea... / l' amour n' est nén mouwea.

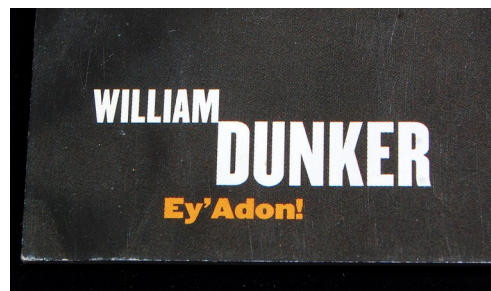
II. Dins l' tcholeur di l' esté, / schoûtans l' moxhon tchanter / disca l' erî-såjhon. / Piam a piam, nos nd irans / cachî après l' araegne / pattavå les campagnes. Et dins les iys des feyes / gn a d' l' amour ki loumeye. / L' ivier pout vni, adon. / Del boune grinne, pont d' tcherdon.

å resploe

Câzaedje : André Gaudutiaubois, muzike et tchantaedje : Wiyam Dinker [William Dunker], sitroete plake « Ey adon » (2001).

https://wa.wikipedia.org/wiki/Im%C3%A5dje:Dunker_Gauditiaubois_Come_dit_Alfrede.ogg

Rawetes :

Fime d' aprestaedje

Les volcans d' l' Efel

Tchanson da Willy Marchal / Jacques Desmet